

Отримано 31.07.2023
Голова спеціалізованої
вченої ради ДФ.26.133.030
д.ф.н., проф. Колесник О.С.
О.С.

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ.26.133.030 у Київському університеті
імені Бориса Грінченка
докторові філологічних наук, професорові,
професорові кафедри германської філології
Факультету романо-германської філології
Колеснику Олександрю Сергійовичу

Відгук

офіційного опонента **Приходченко Олександри Олексіївни**, кандидата філологічних наук, доцента кафедри іноземних мов професійного спрямування Запорізького національного університету про дисертаційну роботу Бахтіної Анни Олегівни «**Полілатеральність епожі в комп'ютерному бутті (на матеріалі сучасних європейських мов)**», подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія (Київ, 2023).

1. **Актуальність дисертаційного дослідження.** Мова є основним, значущим і найпершим ідентифікатором людини, передбачає її приналежність до певного народу, етносу та культури. Глобалізаційні процеси у світі суттєво розвинули сферу мовної компетенції. Важливим фактором глобалізаційного процесу стала цифровізація усіх сфер життєдіяльності людини, яка вийшла на такий щабель, який диктує наступну тезу: не людина передбачає цифровізацію, а цифровізація передбачає людину. Визначну роль у цьому відіграла також і пандемія через Covid-19, яка вплинула та змінила не лише побутові звички людини, а й на її професійну сферу. І основою всіх цих змін, звісно, є мова. Однак у цифровому просторі мова хоч і є самостійним феноменом, однак, з урахуванням багатьох лінгвістичних та екстралінгвістичних факторів природних мов, з яких відбувався процес утворення штучних мов, вона все ж є надбудовою, мету застосування якої ще належить з'ясувати, інтерпретувати, валідувати. Останнє, в свою чергу, передбачене індивідуальними (фізичними та психічними) чинниками, які притаманні конкретній людині. Тобто не буває однакової інтерпретації та перцепції. І мова *етожі*, як демонструє дисертантка, є зразковим прикладом цієї неоднаковості, яку і важливо простежити в іконічному знакові. Останнє, за умов раціональної наукової обробки даних, отриманих в експериментальній частині дослідження, знімає одну з фундаментальних проблем як мережевого суспільства, так і суспільства в цілому – проблему порозуміння під час комунікації. Важливо те, що означене дослідження відбулося на перетині людського буття в реальному часі та комп'ютерного буття, що дозволяє розглядати людину й її діяльність в рамках дихотомії «машина-машина», а до

цифровізації підійти як до реальної істоти в реальному часі, що дозволило більш ґрунтовно та різнопланово дослідити об'єкт дослідження.

2. Наукова новизна результатів дисертації. Насамперед важливим вважаємо визначення *emoji* полілатеральним знаком. Уведений і обґрунтований термін *полілатеральність* відображає не лише характеристику знака *emoji*, а й особливості самого дисертаційного дослідження, яке визначається мультидисциплінарним підходом до вивчення об'єкта дослідження, що, в свою чергу, розширює варіанти впровадження та валідацію експериментальної бази дослідження. Відтак, дисертанткою було здійснено есенційно-емпіричне лінгвістичне та логіко-філософське відображення постреальності полілатерального *emoji* з урахуванням мультидисциплінарного (гуманітарного й прикладного, традиційного й інноваційного) підходів, що виражається за допомогою безперервної генерації нових знаків. Усе зазначене вище дозволило авторці синтезувати свої дослідницькі результати, побудувавши матрицю знака *emoji* як трансідентичну віртуальну картину світу в синтезі з цифровою свідомістю у комп'ютерному бутті та мовною картиною світу поза ним. Для останнього упродовж роботи було впроваджено експерименти, спрямовані на різні, усебічні підходи до функціонування мови *emoji*: на основі експерименту *Еможі як графічний мімезис* було підтверджено першу виведену дисертанткою гіпотезу про диференціацію плану вираження знаків *emoji* за єдиним вербальним планом змісту, що апелює до ментальної структури мислення кожної окремої людини; експеримент *Еможі-асоціації* дозволив схарактеризувати асоціації, які виникають у респондентів, стосовно поданих знаків. На основі результатів було визначено відмінності в перцепції та інтерпретації знаків, що залежить від різних лінгвістичних та екстралінгвістичних чинників; *логіко-феноменологічний* експеримент був проведений на графічному рівні, без змісту, а тому були долучені наступні експериментальні системи: формотворчі елементи знаків *emoji*, азбука Морзе та логічні оператори з метою простежити функціонування мови *emoji* в межах цифрового світу комп'ютерного буття; *лінгвокриміналістичний* експеримент, за яким висновлено, що індивідуальна перцепція знаків реципієнтами дозволила отримати в результаті 8 різних текстів на перетині правового поля та ймовірного використання мови *emoji* в ньому. Усі означені експерименти, впроваджені дисертанткою, дозволили відобразити матрицю знака *emoji*, що й підтверджує впроваджений у дисертації термін *полілатеральність*.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації. Робота має безумовне теоретичне значення, оскільки вперше виведено штучну мову *emoji* на феноменологічний рівень з подальшою фракталізацією її системних та структурних елементів у комп'ютерному бутті на перетині реального буття з природними мовами. Практичне значення одержаних результатів проведеного дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути

використані як теоретико-практична основа в різних галузях науки, а саме у мовознавстві, філософії мови, логіці, культурології тощо. Матеріали дисертації можуть бути використані в процесі професійної підготовки фахівців із філології та філософії або ж на перетині згаданих наук у вищих навчальних закладах.

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, визначається насамперед оригінальними емпіричними експериментами, впровадженими для розкриття всебічності, багатовекторності мови *emoji*. Усі експерименти мають наукову верифікацію не лише за лінгвістичними методами, а й за іншими галузями науки, зокрема логікою. Опанувавши теоретичні засади, у дисертаційному дослідженні було простежено механізми та принципи лінгвоперекодування, де план змісту і план вираження знака розглянуто у їхньому синтезі з апробацією структури та смислу конкретного знака на перетині лінгвістики, логіки та філософії. Розглянуто синтез структурного (логічного) із концептуальним (феноменологічним) рівнем експлікації знака, оскільки план змісту і план вираження оптичного знака одночасно перебуває як у його формі, так і в смисловому навантаженні. Так, дисертантці вдалося вивести гіпотетико-дедуктивні теорії з подальшим їх підтвердженням експериментальним шляхом та визначати нову гіпотезу на основі отриманих результатів та з перспективою верифікації наступних експериментів, упроваджених у роботі. Отже, дисертантці вдалося на прикладі знаків *emoji* з'ясувати як екстралінгвістичні чинники плану вираження знака та плану змісту, так і лінгвістичні чинники.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Основний зміст дисертації викладено в трьох її розділах. У *першому розділі* розкрито лінгвосеміотичний аспект мови комп'ютерного буття. Ґрунтовне дослідження теоретичних джерел дозволило дослідити буттєвий вимір мови за траєкторією трьох шаблів, котрі взаємоутворюються, взаємодоповнюють та у синтезі передбачають структуру мови (ендогенний самоексплікант) з подальшим виходом на смислову усію мови (екзогенний експлікант). Висновлено, що мова і буття – це два основні вектори, з яких, власне, відбувалося зародження усього сущого. Мова і буття утворюють підґрунтя, що передбачає сутність певної речі/ідеї/предмету.

У *другому розділі* розглянуто лінгво-логіко-філософську семематичність *emoji* як апіорно-апостеріорної мови, де апостеріорність передбачена зародженням письма. Натомість апіорність досліджується у внутрішній специфіці штучної мови, субстратом якої є вже конкретні елементи цифрових технологій, що передбачають і утворюють ширше поняття – комп'ютерне буття. Дисертантці вдалося простежити семематичність знаків мови *emoji*

через логічну та лінгвістичну парадигми вчень, номінуючи лінгвістичну феноменологічною, оскільки мову розглянуто як найвищий буттєвий вимір.

У *третьому розділі* досліджено полілатеральності *етої* в комп'ютерному бутті (на матеріалі сучасних європейських мов) через апеляцію до семіотичної трансформації знака *етої* в комп'ютерному бутті з урахуванням властивостей перцептивності, притаманних знакові, застосувавши системний аналіз особливостей емпіричного методу в дослідженні інтерпретації оптичного знака *етої* під час його генерування та сприйняття. Усе це дозволило простежити семіотичну трансформацію під час аналізу трансгресії знаків з природних мов у штучні (апостеріорні), зокрема у мову *етої*.

Дисертацію завершують ґрунтовні висновки, зміст яких впливає зі змісту роботи.

6. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях. Дисертація пройшла достатню апробацію на міжнародних конференціях, її основний зміст висвітлено у 8 наукових публікаціях, із них – 1 одноосібна, 7 – у співавторстві: 3 статті – у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 5 статей – у періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базах даних Scopus та Web of Science.

7. Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. На думку опонента, в дисертації відсутні академічний плагіат, фабрикація, фальсифікація.

8. Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Основні дискусійні моменти вже обговорено під час аналізу змісту розділів дисертації. Тут наведемо лише окремі загальні міркування та побажання:

1) У висновках до Розділу 1 Ви пишете, що «тільки категорія буття визначає синтез смислового мовного досвіду...» (стор. 83). Як Ви вважаєте, чи не було б доцільніше розглядати антиномію «буття – небуття» у цьому контексті?

2) На сторінці 167 Вашої роботи, Ви пишете що «в генерації оптичного знака беруть участь ментальні фрейми». Уточніть, будь-ласка, що Ви розумієте під терміном «ментальний фрейм».

3) Текст перенасичений іншомовними термінами, які здебільшого мають українськомовні відповідники.

4) Термінологічний апарат, описаний у п. 1.5 (стор. 79 – 82) доречно було б подати у вигляді окремого словника термінів.

5) Таблиці (стор. 105, 110-115, 119 – 120, 124, 128-131) було б доцільно винести в додатки та подати коментарі або пояснення до них.

9. Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей. Усі представлені

міркування не мають характеру зауважень, а є роздумами з приводу актуальної проблематики дисертаційної роботи А.О. Бахтіної. Загалом у дисертації представлений ґрунтовний підхід до вивчення штучної мови *emoji* на перетині її функціонування як у побутовому буттєвому вимірі комп'ютерного буття (соцмережі), так і в професійних сферах життєдіяльності людини. А дослідження плану вираження та плану змісту знака *emoji* на основі її формотворчих елементів, запозичених з природних мов, передбачило заявлену в темі полілатеральність *emoji*, яка дозволила дослідити об'єкт як в об'єктивному полі, яке не залежить від людини, так і в суб'єктивному (індивідуальному), яке є автентичним для кожної окремої людини.

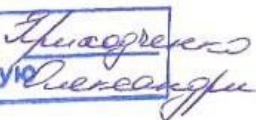
Дисертаційна робота А. О. Бахтіної відповідає вимогам п. 6-9 Постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами) та наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», і може бути рекомендована до публічного захисту в спеціалізованій вченій раді для здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія.

Офіційний опонент:

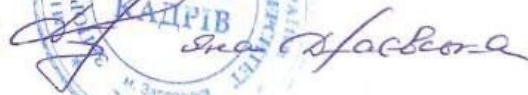
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
професійного спрямування
Запорізького національного університету

Олександра ПРИХОДЧЕНКО

Підпис засвідчую

НАЧАЛЬНИК
ВІДДІЛУ КАДРІВ

Перший
проректор

Олександр Бондар